

Jochen August, *Sonderaktion Krakau, Hamburg*

Nakładem „Hamburger Edition” (Mittelweg 36, D 20148 Hamburg) ukazała się książka Jochena Augusta pt. „Sonderaktion Krakau”. Die Verhaftung der krakauer Wissenschaftler am 6. November 1939”. Liczy 348 stron. Autor wykorzystał ponad 50 publikacji wspomnieniowych tych, którzy przeżyli pobyt w KZ Sachsenhausen i KZ Dachau, z ogólnej ich liczby 110. Nad to uwzględnił kilka innych wypowiedzi i opracowań polskich. Dorzucił też szereg nowych informacji wyszukanych w archiwach niemieckich. Jest to pierwsza monografia tragicznego wydarzenia, w wyniku którego życie straciło 20 naszych wybitnych twórców nauki w tym kilku członków Polskiej Akademii Umiejętności.

„Sonderaktion Krakau” nurtuje w społeczeństwie niemieckim. Nie zdołano jej przysypać prochem niepamięci. Przed kilku laty w Krakowie bawiła ekipa telewizji w Kolonii, która zebrała bogate materiały dotyczące głównie życia i działalności naszych szkół wyższych w podziemiu konspiracyjnym. W rezultacie został przez nią wyświetlony dłuższy film, w którym prezentowano niektórych tych, którzy przeżyli „Sonderaktion Krakau”

Omawiana publikacja prezentuje tło, przebieg oraz wyjaśnia organizację i cel, który zamierzano osiągnąć w rezultacie przeprowadzenia „Sonderaktion Krakau” Nie pomija milczeniem reakcji opinii światowej odnotowując, w ślad za wypowiedziami polskimi, udział w tych protestach wybitnych pracowników nauki niemieckiej. Może przyczynić się do wyjaśnienia niektórych, diskutowanych w Polsce spraw. Zasługuje więc na uwagę.

Po II wojnie światowej zaczęły się ukazywać polskie publikacje na temat „Sonderaktion Krakau” w tym także poświęcone pamięci tych, którzy w niej życie stracili. Usiłowano też w nich nie tylko opisywać przebieg wydarzeń ale również wyjaśniać kto i w jakim celu spowodował jej przeprowadzenie. Zarysowały się różnice poglądów. Jedni uważali, że były to działania doraźne i wymierzone w określony cel; inni natomiast uznawali je za fragment szeroko zaplanowanej akcji zmierzającej do wyniszczenia inteligencji i narodu polskiego, który w latach następnych przybrał formę urzędowego Generalnego

Planu Wschodniego (Generalplan Ost) ustanowionego przez kierownictwo NSDAP, a realizowanego przez gestapo i formacje SS.

Ten drugi pogląd konsekwentnie prezentowałem od roku 1970, później we współpracy z wieloletnim więźniem KZ Auschwitz i KZ Buchenwald Henrykiem PIERZCHAŁĄ. W tym też duchu na łamach *Analecta Cracoviensi* w 1992 roku opublikowałem artykuł poświęcony pamięci profesorów Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego deportowanych do KZ Sachsenhausen w ramach „Sonderaktion Krakau”. Przecież zaszczytne dla nas, profesorów szkół wyższych Krakowa, było to, że nienawiść agresora skierowana została przeciw nam jako elitarnym przywódczym przedstawicielom narodu polskiego. To się liczy w spełnianiu naszej służebnej roli w stosunku do niego. Wielu zapłaciło za to życiem. Wspomnieć muszę bohaterską postać profesora Jana SALAMUCHY, który po powrocie z KZ Sachsenhausen do okupowanej Polski związał się z działalnością zbrojnego podziemia. Poległ jako kapelan w Powstaniu Warszawskim. Powinność kapłańską spełniał do kresu życia.

Omawianą publikację otwiera obszerny „Wstęp” (str. 7–85), w którym przedstawione jest tło na jakim rozegrała się „Sonderaktion Krakau”. Najobszerniejszą część (str. 86–276) stanowią przekłady na język niemiecki fragmentów 22 publikacji wspomnieniowych Polaków. W licznych przypisach wyszczególnia też i odwołuje się do wielu innych. Tym sposobem przybliżył czytelnikom niemieckim i zachodnioeuropejskim polską literaturę zagadnienia; wyprzewadził ją z opłotków językowych.

Na stronach 328–349 podany jest obszerny spis wykorzystanej literatury.

„Sonderaktion Krakau” załamała się wskutek protestów licznych ośrodków naukowych w licznych krajach. Szczególną w tym rolę odegrały protesty Watykanu, kierownictwa państwa włoskiego oraz działalność Polonii rzymskiej i wybitnych intelektualistów włoskich. Wyróżniła się w niej Luciana Frassati, siostra błogosławionego Pier Giorgio (1901–1925) oraz Karolina Lanckorońska. Z szacunkiem wspomnieć należy tych intelektualistów niemieckich, którzy wykazali wyjątkową odwagę występując do władz III. Rzeszy o zwolnienie więzionych w „Sonderaktion Krakau”

Autor omawianej publikacji wykazał, że „Sonderaktion Krakau” była częścią realizacji szeroko zakrojonego planu wyniszczenia narodu polskiego.

Ostatnią część książki stanowią noty biograficzne uwięzionych w „Sonderaktion Krakau”, a wśród nich zostali wymienieni profesorzy Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego:

Józef ARCHUTOWSKI (1879–1944),

Antoni BYSTRZONOWSKI (1870–1958),

Tadeusz GLEMM (1895–1958),

Józef KACZMARCZYK (1871–1951),

Tadeusz KRUSZYŃSKI (1884–1959),

Jan KRZEMIENIECKI (1887–1956),

Konstanty MICHAŁSKI (1879–1947),

Marian MICHAŁSKI (1900–1987),

Jan SALAMUCHA (1903–1944 w powstaniu warszawskim),

Władysław WICHER (1888–1969)

oraz Czesław PIĘTKA (ur. 1913), student, Salwatorianin – O. Pius. 4. 3. 1940 roku został on z KZ Sachsenhausen deportowany do KZ Dachau. Do Krakowa powrócił 11.12.1940 roku, a w roku 1957 wyjechał do USA.

Jest to wysoce interesujący przejaw dążenia do pojednania narodu i świata, nauki Polski i Niemiec. Zasługuje na uwagę czytelnika polskiego.

*Andrzej Bolewski –
uczestnik „Sonderaktion Krakau”;
więzień KZ Sachsenhausen i KZ Dachau.*